

ЗАПИСИ АВТЕНТИЧНИХ НАРОДНИХ ТАНЦІВ «ЛІНЦЕЙ» ТА «ОЙРА» НА ЖИТОМИРЩИНІ

Ольга Помпа

УДК 793.31(477.42)

У статті подано записи автентичних народних танців «Лінцей» та «Ойра», здійснені під час польових досліджень на Житомирщині. Ці зразки народної танцювальної культури засвідчують унікальність та неповторність поліщуків, розширюють уявлення про хореографічну культуру Житомирського краю.

Ключові слова: народнотанцювальна культура, Житомирщина, «Лінцей», «Ойра».

The author submits the records of the folk dances Lintsei and Oira accomplished through the field researches on Zhytomyrshchyna. These examples of folk dance culture witness the uniqueness and originality of the Polishchuks and broaden the outlook of the Zhytomyrshchyna choreographic culture.

Key words: folk dance culture, Zhytomyrshchyna, Lintsei, Oira.

Багатогранне життя нашого народу створює цінну спадщину національної культури. Для збереження танцювального мистецтва особливого значення набуває звернення до фольклору як органічної складової традиційної культури, як її одвічного гуманістичного начала. У фольклорній формі інтегрується, закріплюється й акумулюється традиція, яку виробляє етнос або його локальна група. Інтерес до фольклору, до традиційної культури, на жаль, нині згасає. Актуальним для нас стає зберегти ті художні зразки народних танців, що дійшли до наших днів.

Розвідки про хореографічне танцювальне мистецтво (А. Гуменюк, М. Полятикіна), про методіку збирання фольклору (А. Іваницький), статті з періодичних видань Житомирщини про танцювальну традицію с. Макалевичі (В. Скуратівський, Н. Данилюк), а також матеріали, зібрані під час польових досліджень, допомагають з'ясувати особливості розвитку українського хореографічного мистецтва в цьому регіоні.

Наукова новизна пропонованої статті полягає в тому, що в ній представлено записи автентичних танців, зроблені на Житомирщині під час експедицій. Так, у с. Макалевичі Радомишльського району вдалося задокументувати танцювальний номер «Лінцей», який є одним з найпопулярніших танців краю і побутовував ще до війни. Французька кадрили, яку пізніше назвали «Лансьє», в Україні дістала назви «Лінцей», «Ланець». За загаль-

ною композиційною побудовою колишня «аристократична» кадрили демократизувалася, одержала суто національну лексику й музичний супровід. Цей танець записано від Ольги Іванівни Луковської, якій виповнилося 82 роки. Вона учасниця фольклорно-етнографічного танцювального колективу при місцевому Будинку культури з 1970 року.

Музичний розмір танцю «Лінцей» — 2/4. Йому притаманна зміна шести фігур (місцева назва — «коліно»). Кожна з фігур має свою специфіку. Зазивали до танцю так:

Ой заграйте, скрипалі,
Нехай чують у селі,
Українка я одна,
Каблуки оббива.

У танці беруть участь вісім виконавців — чотири дівчини й чотири хлопці. Жіночі постації позначимо кружечками (○), чоловічі — трикутниками (△), а рух — стрілкою (→).

1 фігура.

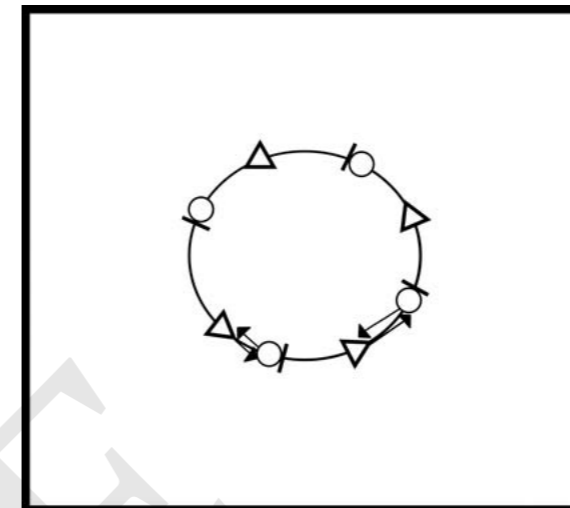
Вихідне положення — чотири пари, обличчями один до одного, руки опущені вниз. Малюнок — коло.

На 1-й такт усі починають із правої ноги — дві польки на місці.

На 2-й такт — дві польки в повороті на 360° через праве плече, міняючись із партнером місцями. Дівчата рухаються по колу за рухом сонця, хлопці переміщуються полькою в протилежному напрямку. Підходять до іншого партнера.

3-й такт — так само, як 1-й.

4-й такт — дві польки в повороті на 180° (правий поворот) через праве плече.

Дівчата зайняли місця в тому напрямку, у якому рухалися хлопці, а хлопці — у якому дівчата. Тепер дівчата переміщуватимуться по колу проти руху сонця, а хлопці — у протилежному напрямку.

5-й такт починають з лівої ноги — дві польки на місці.

6-й такт — дві польки в повороті на 360° через ліве плече, міняючись місцем з партнером.

7-й такт — так само, як 5-й.

8-й такт — дві польки в повороті, ліворуч на 180°. Усі повертаються на початкові місця.

2 фігура.

Вихідне положення — чотири пари, обличчями один до одного. Малюнок — коло.

Дівчата постійно рухаються по колу за рухом сонця, хлопці — у протилежному напрямку.

На 1-й такт — чотири кроки до іншого партнера. Руки опущені.

На 2-й такт — поворот у парі на чотири кроки за рухом сонця на 180°.

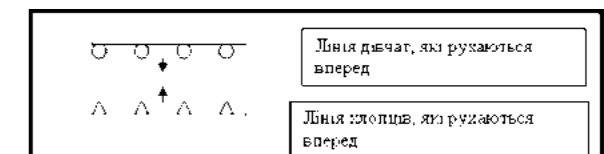
Положення рук — як у танці «Полька»: хлопці — ліва рука, зігнута в лікті на рівні плечей, тримає праву руку дівчини, права рука підтримує ліву лопатку дівчини; дівчата — права рука, зігнута в лікті вбік, тримає ліву руку хлопця, на рівні плечей (у дзеркальному відображенні з партнером), кисть лівої руки — на плечі у хлопця.

3-й, 5-й, 7-й такти повторюють рухи 1-го.

4-й, 6-й, 8-й такти повторюють рухи 2-го.

3 фігура.

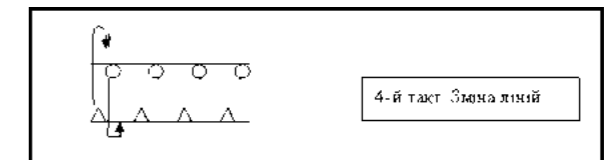
Вихідне положення — дві лінії: лінія хлопців і лінія дівчат, обличчями один до одного. Руки зігнуті перед собою (кисть навпроти плечей), тримаючи один одного.

На 1-й такт — три кроки вперед з правої ноги, на останній крок — нога в VI позиції.

На 2-й такт — три кроки назад, на останній крок — нога в VI позиції.

На 3-й такт — чотири кроки вперед з правої ноги. Руки поступово опускаються.

На 4-й такт — повернутися праворуч через праве плече на 180° — чотири кроки назад (так, як показано на малюнку, тільки це роблять усі пари одночасно). Руки опущені.

На 5-й і 6-й такти — вісім кроків уперед. Дівчата й хлопці наближаються один до одного.

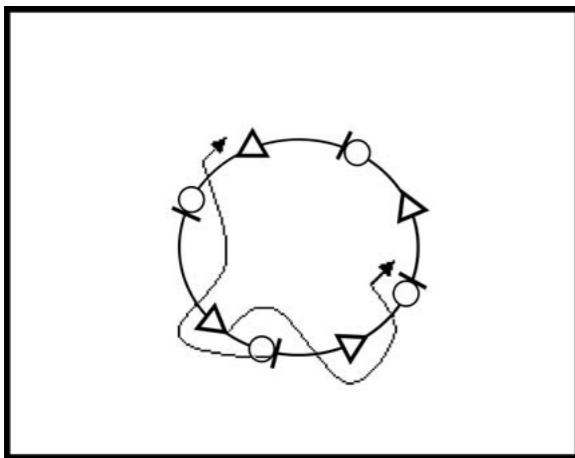
7-й і 8-й такти — кожна пара робить два повних повороти за рухом сонця (вісім кроків). Положення рук — як у танці «Полька».

4 фігура.

Вихідне положення — коло, попарно, обличчями один до одного.

На 1-й такт дівчина простими кроками обходить коло із зовнішнього боку, при цьому права рука в неї витягнута вперед — нею вона тримає праву руку партнера. А підходячи до наступного партнера, дівчина відпускає праву руку і подає ліву.

Хлопець, тримаючи правою рукою праву руку дівчини, обминає коло із зовнішнього боку, а підходячи до наступної дівчини, змінює руку.

На 2-й такт такими самими простими кроками, але змінивши руки, дівчина обходить партнера ліворуч — внутрішній бік кола. Підходячи до наступного партнера, вона змінює руку (ліву на праву).

Так само хлопці, змінюючи руки (ліву на праву), обходять дівчину з лівого боку — зовнішній бік кола.

Траєкторія, по якій ходять дівчата й хлопці, нагадує «змійку».

5 фігура.

Вихідне положення таке саме, як і в 4-й фігурі. Траєкторія переміщення учасників — «змійка». Танцювальні кроки прості, лише змінюється положення рук.

1-й такт — права рука і дівчат, і хлопців зігнута в лікті; вони тримають один одного під руки. Ліва рука опущена. Прокручуючись за чотири кроки, пара робить повний оберт за рухом сонця.

2-й такт — підходять до іншого учасника, беруть його іншою рукою (лівою) і знову роблять повний оберт за чотири кроки.

Так рухаються по колу, поки не зупиниться музика.

6 фігура.

Малюнок повторюється так, як у 4-й і 5-й фігурах, але положення рук змінюється (у 4-й фігурі руки були опущені, а тут вони підняті і долонями торкаються одна одної). Якщо на 1-й такт піднімається права рука і учасники обходять один одного з лівого боку, то на 2-й такт учасники піднімають ліву руку.

Цей танець виконують у супроводі таких музичних інструментів: «коза», гармошка, барабан і бухало.

Хореограф А. Гуменюк ще в 1957 році зняв на кіноплівку поліську кадрили («Лінцей») у с. Кропивня Розважівського району Київської області. Порівнявши ці два номери, можна дійти висновку, що А. Гуменюк записав 14 фігур номеру, і що деякі фігури в танцювальному номері, записані на Київщині й Житомирщині, подібні. Крім цього, існує танець «Ланець» («Линець»), що його записав і обробив З. Сизоненко в с. Осипенко Бердянського району Запорізької області в 1957 році. Обидва танці мають співзвучну назву і схожість у виконанні. Танець «Ланець» виконується в такому самому складі, як і «Лінцей» — чотири пари (чотири дівчини та чотири хлопці) — на мелодію пісні «Чумарочка рябесенька» і налічує п'ять танцювальних фігур.

***

У с. Бежів Черняхівського району Житомирської області існує фольклорно-етнографічний колектив «Надвечір'я», якому вже понад 30 років. Це яскравий самобутній колектив зі своїм неповторним автентичним почерком. Його учасниці — Євгенія Мацієвська, Інна Мельниченко та Марія Дідівська — жінки різної долі, відмінних професій, але однаково безмежно закохані в пісню, життя і рідний край. Вони розповіли і продемонстрували танець «Ойра», а також заспівали:

«Ойру», «Ойру» танцювала,
спотикнулась та й упала.

За це мене мати била,
щоб я хлопців не любила.
Ой той, ще й вербина,
гарна дівка, як калина.

Годі, хлопці, вам стоять,
підем «Ойру» танцювать (двічі).

«Ойру» танцювали попарно — хлопець і дівчина.

Версія 1.

Вихідне положення — виконавці стоять боком один до одного. Права рука хлопця, ви-

тягнута в бік за дівчиною, тримає праву руку дівчини, а ліва рука, зігнута в лікті, тримає ліву руку дівчини перед собою. Права рука дівчини, зігнута в лікті, тримає ліву руку хлопця, а ліва рука, витягнута вбік, тримає праву руку хлопця.

1-й такт — два кроки з правої ноги вперед, а за третім кроком приставляється нога в VI позицію (приставний крок).

2-й такт — назад три кроки з приставним, починаючи з лівої ноги.

3-й такт — так само, як 1-й.

4-й такт — так само, як 2-й.

5-й такт — хлопець на місці робить чотири кроки і допомагає дівчині перейти на інший бік. А дівчина в цей час кроками переходить на інший бік. Руки при цьому не розриваються.

6-й такт — на «раз» права нога і хлопця, і дівчини виноситься на носок уперед, на «і» — убік. На «два» нога ставиться в VI позицію, «і» — пауза.

7-й такт — так само, як 5-й.

8-й такт — так само, як 6-й, але з лівої ноги.

Версія 2.

Вихідне положення таке саме, як у варсії 1, але змінюється поворот у 5-му такті. Замість переходу дівчини на інший бік, роблять поворот обидва танцівники один до одного на 180°, не розриваючи при цьому рук.

Версія 3.

Вихідне положення — танцівники стоять боком один до одного. Проте в цьому варіанті змінюється положення рук. У хлопця права рука витягнута над головою дівчини, тримаючи праву руку дівчини, а ліва рука, зігнута перед корпусом, тримає ліву руку дівчини. У дівчини права рука, що витягнута вгору, тримається за праву руку хлопця, а ліва рука витягнута в лівий бік, тримаючи ліву руку хлопця.

1. Богород А. Фольклор у житті і творчості Лесі Українки // Дивослово. — 2000. — № 1. — С. 24.

2. Годовський В. М. Танці Полісся: підручник / В. М. Годовський. — Рівне, 2002. — 114 с.

3. Гуменюк А. Народне хореографічне мистецтво України: підручник / А. Гуменюк. — К.: Наукова думка, 1963. — 610 с.

1-й такт — два кроки вперед із правої ноги, а за третім кроком приставляється нога в VI позицію (приставний крок).

2-й такт — назад три кроки з приставним кроком.

3-й такт — так само, як 1-й.

4-й такт — так само, як 2-й.

5-й такт — хлопець на місці робить чотири кроки і допомагає дівчині перейти на інший бік. А дівчина в цей час кроками переходить на інший бік; руки при переході опускаються, але не розриваються. Положення рук змінюється (якщо права рука дівчини була витягнута вгору, то тепер ліва набуває такого положення).

6 такт — на «раз» права нога виноситься на носок уперед, а на «і» — убік. На рахунок «два» нога ставиться в VI позицію, на «і» — пауза.

7 такт — так само, як 5-й.

8 такт — так само, як 6-й, але з лівої ноги. Руки повертаються у вихідне положення.

Побутує також так звана «Ойра перехідна» — дівчина постійно переходить від одного хлопця до іншого, доки не повернеться на своє місце. Танцюючи її, вигукують: «Оце тобі "Ойра", "Ойра", оце тобі "Ойра", "Ойра"».

Нині на сцені можна побачити такі танцювальні номери Житомирщини, як «Ойра», «Шир», «Полька тиць», поставлені хореографом-балетмейстером Р. Малиновським, але, на жаль, немає в художній обробці такого номера, як «Лінцей».

Аналіз народної танцювальної культури в окремих селах Житомирщини засвідчує унікальність і неповторність духовного спадку поліщуків, розширює уявлення про хореографічну культуру краю, дає можливість збагнути суть одного з найцінніших скарбів самобутньої української культури — танцювального мистецтва.

4. Данилюк Н. 45 творчих літ на ниві культури // На пульсі часу. — Житомир, 2007. — 24 листопада. — С. 2–3.

5. Іваницький А. І. Українська музична фольклористика (методологія і методика): навч. посіб. / А. І. Іваницький. — К.: Заповіт, 1997. — 392 с.

6. *Полятикін М. А.* Народні танці Волині і Волинського Полісся / М. А. Полятикін. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. – 102 с. : 4 ілюстр.

7. *Скуратівський В.* Свято українського танцю і народної пісні в Макалевичах // Житомирське книжково-газетне видавництво «Полісся». – Житомир, 1994. – 10 березня. – С. 4.

8. *Степовий О.* Українські народні танці : етнографічний нарис / О. Степовий. – Авсбург, 1946. – 32 с.

9. *Чурко Ю. М.* Белорусский сценический танец / Ю. М. Чурко. – Минск : Наука и техника, 1969. – 136 с.

ІМФЕ